

Tóth Ferenc Tibor–Iványi Kristóf

Országos Széchényi Könyvtár

Az információszolgáltatástól a tartalom- szolgáltatásig – a LibInfo jelene és jövője

A magyar könyvtárak közös internetes tájékoztató szolgáltatása, a LibInfo 2003 júniusában – az NKÖM anyagi támogatásával – új honlappal jelentkezett, amely nemcsak grafikai változásokat foglal magában, hanem az eddig bevált keretek figyelembevételével kialakított gyökeresen új működési rendszert is, azaz tényleges verzióváltásról is beszélhetünk. A változás alapvetően két dolgot jelent: áttérést a teljesen weblapú, közvetlenül az interneten történő válaszadásra, másrészt adatbázis alapú szolgáltatási hátteret, amellyel a LibInfo online forrástájékoztatóval, tematikus, feldolgozott linkgyűjteménnyel, archivált, katalogizált weboldallal hozzájárulhat az internet tartalommal való feltöltéséhez. Megtettük annak technikai lehetőségeit is, hogy az információ- és tartalomszolgáltatáson túlmenően a LibInfo a jövőben a dokumentumszolgáltatás rendszerébe is bekapcsolódhasson. A LibInfo működésének ezek az alapelvei összhangban állnak az Országos Széchényi Könyvtár – a szolgáltatás moderátora és koordinátora – jelenlegi stratégiai terveivel. Az új rendszer működésének bemutatása után a fejlesztési tervekről is szó esik.

Bevezetés

A LibInfo, a magyar könyvtárosok és könyvtárak konzorciumi keretek között működő internetes tájékoztató szolgáltatása jelenleg olyan könyvtári stratégiának megfelelően fejt ki tevékenységét, amely három pontban foglalható össze:

- Új technikai eszközök segítségével kívánja bizonyítani a könyvtárak életképességét, a megváltozott, modern körülmények közepette is fennálló értékességét.¹
- Nem csupán a könyvtárak jelenkori értékét demonstrálja, hanem a digitalizálás, az internet stb. nyújtotta új lehetőségeket a hagyományos könyvtári értékek időbeni meghosszabbítására, megőrzésére kívánja fordítani.
- Saját lehetőségeinek keretei között igyekszik hozzájárulni az internet tartalommal való feltöltéséhez.

A LibInfo működésének ezek az alapelvei összhangban állnak az Országos Széchényi Könyvtár – a szolgáltatás moderátora és koordinátora – jelenlegi stratégiai terveivel.²

A megújult szolgáltatás

A LibInfo működésében a 2003-ban végbement változások nemcsak a szolgáltatás formai részét

érintették, de jelentősen befolyásolták a jövőbeli fejlesztési lehetőségeket is. A technikai váltás elsősorban a válaszadás menetének megkönnyítését célozta, ám az új felület új távlatokat is megnyitott.

A megújult honlap és szolgáltatás legfontosabb jellemzőit a következő öt pontban ismertetjük.

¹ „A könyvtárosok az Internet korában is az információkeresés mesterei.” Részlet a LibInfo régi és új honlapjáról.

² „Olyan korszakfordulóhoz érkezett ugyanis a magyar kultúra, és ezért a magyar közgyűjtemények is, amelynek hatásaival szembe kell néznünk, és ki kell alakítani azt a stratégiát, amellyel a közgyűjtemények megtalálják és betöltik szerepüket az új kulturális (az új technico-culturalis) korszakban.” L. Monok István: A nemzeti könyvtár évfordulójára. = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 2002. július, p. 3–6. – „A magyar kultúra egyetlen esélye arra, hogy a következő generációk tagjai figyelemre méltassák az, ha gyorsan, rövid idő alatt, jó minőségű feldolgozásban elektronikus formában is megjelennek az írott emlékek, az írott emlékekről rögzített adatok (katalógusok, nyilvántartások, bibliográfiák stb.), illetve a dokumentumok digitalizált változatai.” Uő: Bevezetés. = *Az Országos Széchényi Könyvtár informatikai fejlesztései. 1999–2002.* [Ismertető.] Budapest, 2002. p. 3.

1. Az adatbázis-technikában

A 2003. június 21-én indult új webes felület³ adatbázisokra épülve kezeli a válaszadás menetét. A jelenlegi adatbázisok a következők: a beérkezett megválaszolandó kérdések adatbázisa; az összes beérkezett válasz adatbázisa; az archivált kérdés és végső válasz adatbázisa; a szolgáltatás internetes linkgyűjteményének adatbázisa; a szolgáltatás válaszadó taglistájának adatbázisa.

Az adatbázisok alapvetően két csoportra oszthatók: vannak a nyilvános, bárki számára hozzáférhető, és vannak a jelszóval védett, csak a szolgáltatás résztvevői által elérhető adatbázisok. Előbbihez tartozik a linkgyűjtemény, valamint bizonyos fokig (az e-mail címek kivételével) a válaszadói taglista. A jelszavas adatbázisok közé tartoznak a beérkezett kérdések, az összes beérkezett válasz, valamint az archivált kérdések és válaszok adatbázisa.

kérdésre. A kukából törölt kérdéseket már csak az archívumban lehet megtalálni, ahol már a személyes információk (elsősorban az e-mail cím) hiányoznak róluk.

Bár a beérkező kérdéseket a külső válaszadók is látják, a moderátorok e-mailben is értesítik őket, ha témájukba vágó kérdés érkezik. A kérdező a végleges választ e-mailben kapja meg, de módja van webes felületen is elérni a választ e-mail címének és a kérdés számának megadásával. Így akkor is hozzá tud férni a válaszhoz, ha esetleg levelezőfiókja megtelt, vagy éppen nem elérhető.

A kérdések aktuális megválaszolási állapotát színekkel és betűrövidítésekkel jelöljük, melyet az 1. ábra szemléltet. A beérkezett kérdéseket többféle szempont alapján lehet rendezni az oldalon belül: a kérdés száma, témája, feltevésének ideje

The screenshot shows the Libinfo website interface. At the top, there's a navigation bar with 'Libinfo - Válaszadás - Microsoft Internet Explorer'. Below it, the main header reads 'Magyar Könyvtárak Internetes Tájékoztató Szolgáltatása'. There are search filters for 'Csak a szolgáltatás közreműködői részére', 'Irodák', 'Archívum (2003 júniusig)', and 'Archívum (2003 júniustól)'. A search box is present with a search button. Below the search area, there are radio buttons for 'Új kérdés (Ú)', 'Moderált (M)', 'Külső válaszadó által megválaszolt (KV)', and 'Végleg megválaszolt (V)'. A 'Vissza az Irodába' link and 'Kuka'/'Kukába' buttons are also visible. The main content is a table with columns: 'Kérdés száma', 'Mikor tették fel', 'Kérdés témája', 'A kérdés maga', 'Kérdés állapota', 'Válaszok!', 'Továbbküldömi', and 'Törölmi'.

Kérdés száma	Mikor tették fel	Kérdés témája	A kérdés maga	Kérdés állapota	Válaszok!	Továbbküldömi	Törölmi
13839	2004-02-07	angol lordkancellár	Min ul az angol Lordok Házában a "fő lord", azaz a lordkancellár?	V	válaszol	továbbküld	☐
			Jó napot! Szinkron dramaturg vagyok, francia és olasz filmeket fordítok. Most épp a Louise de Vilmorin: Madame de...c regényéből készült, Verhaege által rendezett francia TV-filmet. Azt szeretném				

1. ábra Az új válaszadói oldalon különböző színek jelölik a kérdések állapotát

2. A válaszadás menetében

A válaszadói oldalon az elmúlt 4-5 nap kérdései találhatóak meg, az ennél régebbieket az ún. kuka tartalmazza, ahol egy hónapig tárolódnak a kérdések. Ez azt jelenti, hogy elméletben egy hónapig még lehet kiegészítő választ küldeni egy

szerint, vagy aszerint, hogy megválaszolták vagy moderálták-e. A megválaszolni kívánt kérdés

³ Az új honlap koncepciójának kialakítása Horváth Róbert, Tokaji Nagy Erzsébet és Tóth Ferenc munkája, a programozási feladatokat Márk Gergely és Rohács Iván végezte el. A honlap elkészítéséhez segítséget nyújtott a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma.

melletti „Válaszol” gombra kattintva érhetünk el a válaszadói oldalra, ahol a kérdés a feltevő által megadott összes információval együtt látható: a kérdező neve, e-mail címe, lakhelye, életkora, nyelv, forrástípus (Internet, nyomtatott vagy mindegy), valamint a kérdésfeltevés indoka (egyéni érdeklődés, iskolai feladat, szakdolgozat, felsőfokú tanulmányok vagy munkavégzés). A kérdés alatti szöveges dobozba lehet beírni magát a választ, amit aztán az OK gombra kattintva tudunk elküldeni. Ekkor kerül be a válaszok adatbázisába, ahol az összes beérkezett válasz egészen a kérdés végleges kitörléséig megtalálható.

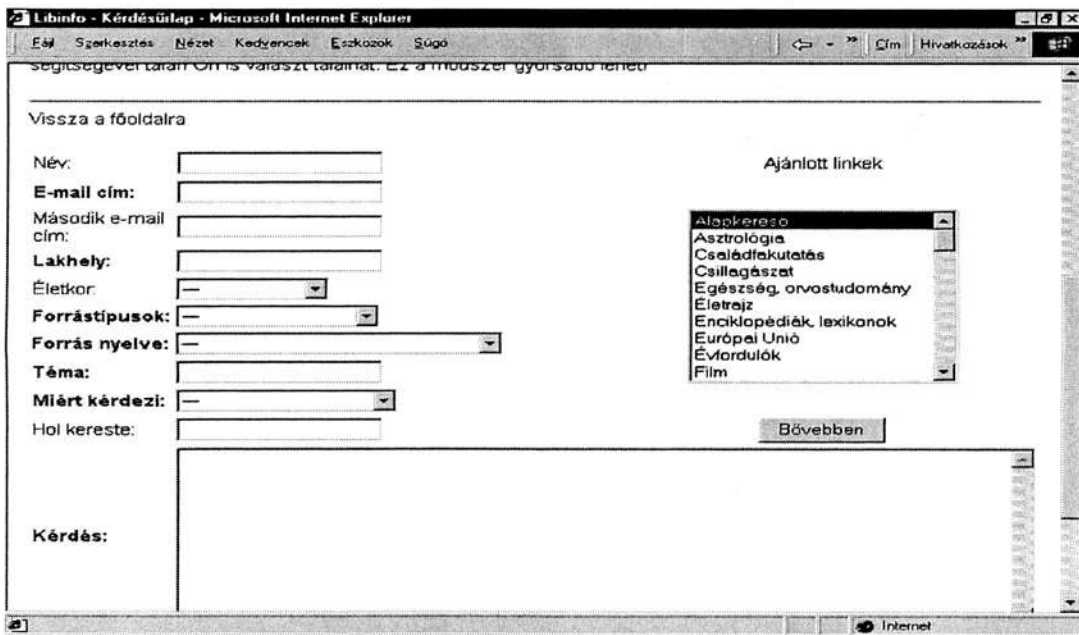
3. A moderátori feladatokban

Az „Irodába” moderátori jelszóval belépve más aloldalak is megjelennek, külső válaszadói jelszavakat használva. Ezek közül is talán a legfontosabb a moderátori taglista, amely a kérdések mellett található „Továbbküld” gombra kattintva érhető el. Itt a szolgáltatásban részt vevő konzorciumi tagok neve mellett a szakterületük és a válaszadási rendszerességük is fel van sorolva, ezzel is megkönnyítve a moderálást. Bár a beérkezett kérdéseket a moderátorok minden esetben kiküldik a szakterület referenseinek, a külső válaszadók előtt nyitva áll a lehetőség, hogy a kérdések között bármikor böngészve akár olyan kérdésre is küldjenek választ, amelyet ugyan nem nekik lett címeztek, ám úgy érzik, tudnak segíteni a kérdés megválaszolásában. A külső válaszadók

által elküldött válaszok a rendszer adatbázisába kerülnek, ahonnan már a moderátor feladata a beérkezett válasz megszerkesztése, tárgyszavazása, illetve továbbítása a kérdezőnek.

Az új honlap fontos eleme, hogy tárgyszavak nélkül a rendszer nem engedi elküldeni a választ, így biztosítva, hogy az archívumba már csak tartalmilag feltárt és könnyen visszakereshető válasz kerülhessen. Mivel minden válaszadó egyaránt látja a korábban esetleg megadott válaszokat, így lehetőség nyílik az információk megosztására, a válaszok közös megszerkesztésére is. A moderátor azt is ellenőrizni tudja, hogy kinek lett kiküldve kérdés, és kitől érkezett rá válasz (2. ábra).

Megújult a csatolt dokumentumok küldésének menete is. Korábban sokszor problémát okozott a túl nagy méretű fájlok csatolt dokumentumként való küldése, mivel sem saját levelezőrendszerünk, sem pedig a kérdezők postafiókjai nem engedték a bizonyos méreten felüli fájlokat. Az új rendszerben a csatolni kívánt dokumentumokat a honlap erre a célra elkülönített részébe töltsük fel, amelyhez az elérést a kiküldött válaszban linkként adjuk meg. A kérdező csak rákattint a linkre, és letölti gépére a fájlt. Így elkerülhető, hogy a választ a fogadó postafiók helyhiány miatt visszaküldje, valamint lehetőség nyílik akár nagyobb méretű dokumentumok (cikkek, képek stb.) továbbítására is.

2. ábra A linkgyűjtemény a kérdésürlap mellett is elérhető

4. A linkgyűjteményben

Ez a most már nyilvánosan is hozzáférhető linkgyűjtemény azon a tematikusan rendezett és a kezdetektől fogva tudatosan gyűjtött linkek gyűjteményén alapszik, amelyet a LibInfo moderátorai és válaszadói építettek fel a munkájuk során gyakran használt vagy esetleg hasznosnak tűnő internetes oldalak linkjeiből. Ez a gyűjtemény korábban csak a moderátori gépen volt elérhető, így ez az adatbázis kihasználatlanul maradt.

Az új oldalon azonban a linkgyűjtemény már szinte központi szerepet kapott azáltal, hogy elérhetővé tettük rögtön a kérdés űrlap mellett is. Így a kérdezőnek felajánljuk azt a lehetőséget, hogy amennyiben internetes forrás is érdekli, saját maga keresse meg kérdésére a választ.

A linkgyűjtemény oldalon a linkek tematikusan rendezve, és rövid leírással ellátva találhatóak meg, és közöttük URL szerint, téma szerint, valamint kulcsszó alapján lehet keresni. Az oldalak elérhetőségét egy program teszteli automatikusan, míg tartalmilag az OSZK LibInfo csoportjának munkatársai ellenőrzik és frissítik az egyes témaköröket. Jelenleg mintegy 592 linket tartalmaz a gyűjtemény, közel 40 témakörbe rendezve.

5. Az archívumban

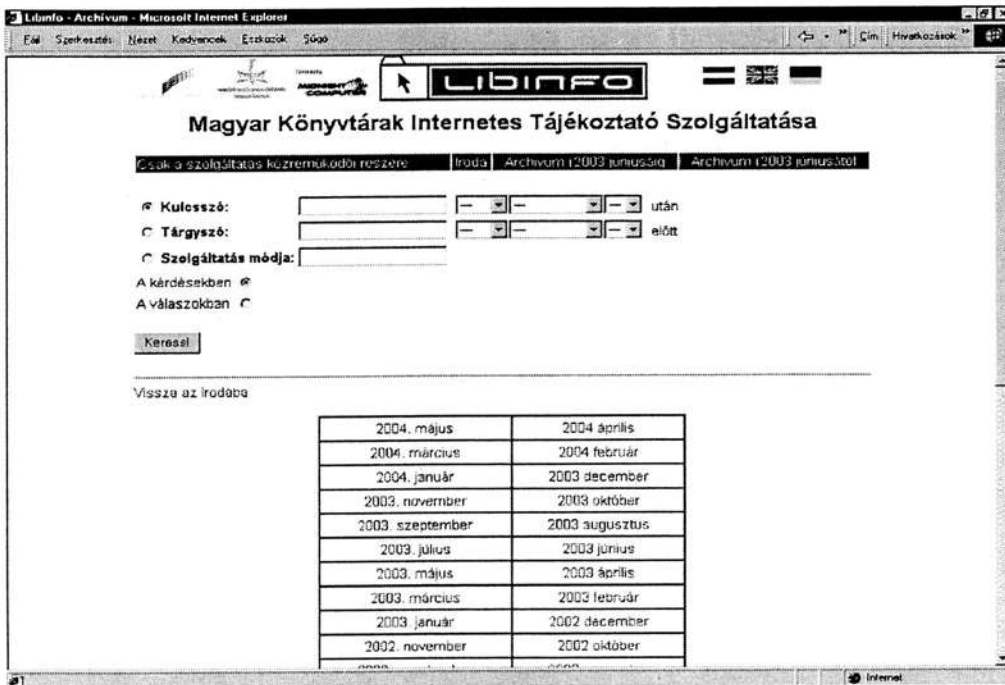
Az archívum a LibInfo szolgáltatás kezdetétől, azaz 1999 októberétől tartalmazza a kérdéseket és

válaszokat. Jelenleg mintegy 13 000 tétel található benne, amelyből kb. 8000 tárgyszavakkal is el van látva.

Az archívumban többféle szempont alapján lehet keresni: kulcsszóra, tárgyszóra, a szolgáltatás módja szerint, illetve a kérdés vagy a válasz dátuma alapján. A kereső oldalon havi bontásban szerepelnek a tételek, így annak is könnyű a dolga, aki csak böngészni szeretne az elmúlt havi válaszok között (3. ábra).

Ahogy idővel egyre bővül az archívum állománya, úgy válik egyre jelentősebb adatbázissá, nemcsak a benne felhalmozott információ mennyisége okán, hanem a feltártság és visszakereshetőség révén is. Probléma azonban az internetes források sajátos helyzete: könnyen előfordulhat, hogy egy értékesnek tartott dokumentum az egyik pillanatról a másira eltűnik a hálóról.

Megkezdjük ezért a válaszokban található internetes linkek feltérképezését, szétválogatását, és ha fontos információt hordozó dokumentumról van szó, a tartalom letöltését és merevlemezre mentését. Egy program segítségével aztán a válaszokban lévő hivatkozásokat átírányítjuk a lementett változatra; így, akár csak mint egy hagyományos könyvet vagy folyóiratot, a dokumentumot később is szolgáltatni tudjuk.

3. ábra Az archívum

A LibInfo jövője

A 2001-től konzorciumi – mint „közös érdeken alapuló” könyvtári együttműködés – keretben működő LibInfo kezdetben elsősorban a tájékoztatás, azaz az információszolgáltatás területén vélte saját szerepét megtalálni. Ahogy a könyvtárak az új igényeknek megfelelően kénytelenek voltak saját szerepük átértékelésére, úgy a LibInfo mindennapos tevékenysége is rámutatott arra, hogy a kezdeti keretek szűkek: a felhasználó (kérdőző) már nem minden esetben elégedett meg forrásinformációkkal, lelőhelyadatokkal. Az internet elterjedésével szaporodott azon igénybevevők száma, akiket mint könyvtárhasználókat, elsősorban földrajzi értelemben a hátrányos helyzetűek közé sorolhatunk (kistelepülések lakói stb.). Növekedett a kérések száma a határon túli magyar lakta területekről, a külföldi magyar populáció részéről, beleértve a külföldön tanuló magyar diákokat is. Ugyanakkor egyre gyakrabban jelentkeztek intézményi kérések, elsősorban kistérségi könyvtárak, közgyűjtemények részéről. Számottevő a külföldi megkeresések száma is. Sok esetben maga a forrásinformáció, a lelőhelyadatok nem segítették a kérdezőt, a szükséges tanulmányhoz, cikkhez, dokumentumhoz csak hosszabb és költségesebb úton-módon juthatott volna hozzá. Ezért a LibInfo – bizonyos keretek között – már 2001 óta vállal az ODR céljaival összhangban álló dokumentumszolgáltatást és dokumentumlelőhely-tájékoztatót.

Az elektronikus úton érkező kérdések megválaszolása mellett – az egyes kérdéseknek megfelelően

– csatolt fájlként cikkeket, képeket, könyvtári dokumentumrészleteket is továbbít, amit a kért dokumentumok digitalizálásának folyamata előz meg, mégpedig ott, ahol a forrásdokumentum fellelhető. Mint írtuk, a mostani adatbázis alapú, webes felületű verzió már a nagyobb terjedelmű dokumentumok továbbítására is alkalmas. Szükségesnek tartjuk, hogy az így digitalizált dokumentumokat, internetforrásokat archiváljuk, majd különböző webfelületeken – különös tekintettel a szerzői jogokra, jelszóval védve – a LibInfo konzorcium tagjai (egyben ODR-tagkönyvtárak) részére hozzáférhetővé tegyük.

Miután mind a hálón hozzáférhető, mind a digitalizálás útján keletkező dokumentumok analitikus feltárását elvégezzük és hozzáférhetővé tesszük, minden egyes tétel – lehet az tanulmány, kép, vers, folyóiratcikk – önálló tételként jelentkezik az adatbázisban, szemben például a MEK-kel, amely kizárólag önálló bibliográfiai egységet jelentő művek monografikus leírását nyújtja. A LibInfo adatbázisa jelenleg elsősorban a weben elérhető elektronikus forrásokat, kisebb részben a saját digitalizált dokumentumokat tárolja. Mindezekből megállapítható tehát, hogy a LibInfo a korszerű könyvtári szolgáltatás három alapvető tevékenységét komplex módon végzi: kérések alapján információt ad, dokumentumot szolgáltat, és feldolgozó-archiváló munkája során hálózaton elérhető tartalomszolgáltatást is nyújt.

Beérkezett: 2004. V. 17-én.

Álláshirdetés

Az **Info Technology Supply Ltd (ITS), Anglia** (www.itsltduk.com) keres magyarországi képviselőt. Az ITS elektronikus információt (adatbázisokat, e-folyóiratokat stb.) forgalmaz, képviselve a világ számos nagy kiadóját, emellett szoftvertermékeket könyvtárak és más intézmények számára. Értelmes, kulturált, angolul tudó, jó kommunikációs készséggel és üzleti érzékkel rendelkező, ambiciózus fiatalok jelentkezését várja. Könyvtári végzettség, illetve gyakorlat és/vagy számítástechnikai ismeret előny, de később is megszerezhető, amihez az ITS segítséget nyújt.

Jelentkezés életrajzzal:

Szántó Péter

1025 Budapest, Felső Zöldmáli út 20.

Tel./fax: 325-5920

Mobil: 06 20 3224 105

E-mail: peter@itsltduk.com